

Uusi aika, vanhat vaivat

Vuoden ja etenkin vuosituhanen vaihtumiseen liittyy inhimillisissä kulttuureissa myyttinen pelko tämänhetkisen maailman loppumisesta. Tämä näkyi myös (post)postmodernissa yhteiskunnassamme, jossa suurimpana pelkona oli myyttiset mitat saanut Y2K-ongelma. Ja kuten vanhoissakin myyteissä, kävi niin kuin tapana on: maailma ei romahtanut. Tietokoneet ja -verkot toimivat niin kuin niiden pitikin ja ihmisten elämä jatkui kutakuinkin ennallaan. Syklinen ja lineaarinen ajankäsitys kohtasivat vuosituhanen vaihteessa ja jälleen kerran lineaarinen saavutti (ainakin väliaikaisen) voiton.

Tämä vuosituhanen vaihteen epävarmuus kertoo kuitenkin radikaalista muutoksesta toimintaympäristössämme: olemme tulleet lähes täysin riippuvaisiksi tietokoneista ja tietoverkoista. Tästä kertoo sekin, että niihin alkaa liittyä myyttistä ainesta. Tietokoneet ja tietoliikenneverkot voidaankin nähdä tällä hetkellä informaatiopalvelualan merkittävimpänä työkaluna.

Olenkin pyytänyt useassa seminaarissa, jossa on pohdittu toimintaympäristömme muutosta, muistelemaan aikaa kymmenen vuotta sitten ja vertaamaan sitä tämän päivän tilanteeseen. Kymmenen vuotta sitten henkilökohtainen tietokone oli useassa laitoksessa vain harvojen ja valittujen käytössä ja kattavat tietoverkot olivat vasta tulossa. Puhumattakaan, että tämänhetkisestä teknisestä tasosta olisi uskallettu edes haaveilla. Itse muistelen käyttäneeni Internettiä ensimmäisiä kertoja merkkipohjaisen ohjelman avulla viitisen vuotta sitten ainoana silloisen työpaikkani työntekijöistä. Tänäpäin tämä verkko puolestaan nähdään erääksi tärkeimmäksi asiaksi, joka tulisi saattaa kaikkien kansalaisten käyttöön heidän kotoaan käsin ja jonka avulla halutaan jaella niin fyysiset tuotteet kuin myös kaikentyyppinen informaatio ja siihen liittyvät tuotteet.

Tämä tieto- ja tietoliikennetekniikan kehitys on vaikuttanut myös itse tietopalveluorganisaatioihin. Verkossa ja verkkona toimiminen on tullut viime vuosina elinehdoksi ja toisaalta niin jokapäiväiseksi toiminnaksi, ettemme aina tahdo itsekään muistaa muutoksen nopeutta. Tämä muutos näkyy myös niissä kansallisen ja kansainvälisen tason strategioissa, joita viime aikoina on julkaistu. Verkottuminen ja eri tietopalveluorganisaatioiden välinen työnjako hakeekin parhaillaan uusia muotoja niin kaupallisella kuin julkisellakin puolella. Ainoa varma mitä siitä voidaan sanoa on, että

toimintaympäristömme tulee muuttumaan jatkossa vähintään yhtä radikaalisti kuin tähän asti.

Lisäksi on näkyvässä kehityksessä, jossa kirjastonomainen toiminta on tullut ja tulee läpinäkyväksi osaksi jokapäiväistä arkea. Tietokoneiden tapa järjestää tiedostoja (dokumenteja) ja siinä käytetty retoriikka on lainattu pääosin kirjastojen perinteisestä diskurssista. Organisaatioiden johtamisesta on tullut entistä enemmän tiedonhallintaa ja perinteinen fyysinen kirjasto on ujutautumassa myös uusiin ympäristöihin, tosin uudella nimellä: oppimisympäristö. Sisällöistä ja niiden hallinnassa ja jakelemisessa tarvittavista keinoista ja tietämyksestä on tullut tärkein puheenaihe informaatioyhteiskunnan kehittämisessä.

Kaikki tämä kehitys kertoo siitä, että alallamme on sosiaalinen tilaus niin perus- kuin soveltavan tutkimuksen tekemisessä. Tähän tarpeeseen tuntuvat laitoksemme vastaavan varsin hyvin. Viime vuonna valmistuikin mm. väitöskirjoja alaltamme hyvää vauhtia. Laitoksissa tehty pitkäjänteinen työ tuottaakin tulosta resurssien niukkuudesta huolimatta. Voisikin sanoa, että tutkimuksen tila on alallamme varsin hyvä. Lisäksi näyttäisi siltä, että tutkimuksen kohteet ovat laajenemassa kattamaan varsin laajasti informaation ja sen välityksen koko kentän. Itse näkisin jatkuvaa tarvetta myös kriittiselle tutkimukselle ja tähän perustuvalla keskustelulle etenkin tietoyhteiskunnan retoriikkaan ja tasa-arvoon liittyen. Lisäksi itse ihmisen ja hänen käyttäytymisensä tutkimiseen kannattaisi panostaa entistä enemmän. Tästä on toki jo näkyvissä merkkejä.

Vuosituhanen vaihteeseen liittyy lehdessä myös päätoimittajan ja toimitussihteerin vaihtuminen. Lehden kannalta tämä jatkuva henkilöiden vaihtuminen ei välttämättä ole hyväksi. Tosin tämäkin kuvaa hyvin aikaamme – ihmisten pitkä sitoutuminen on harvinaista. Pätkätyön ideologia valtaa sosiaalisen toiminnan eri aloja. Vaihtuvuus vaikuttaa kuitenkin aina lehteen. Jollei muuhun, niin ainakin julkaisuajakatauluun. Uusien ihmisten astuminen entisten tilalle vie aina jonkin aikaa. Tosin tällä hetkellä lehden tila näyttää artikkelitarjonnan kannalta varsin hyvältä. Toivomme tähän liittyen lukijoiltamme kärsivällisyyttä.

Suurin ongelma on lehden talous. Julkista tukea leikättiin lamakaudella ja kuten kaikki tiedämme, valtio jatkaa säästökuuriaan edelleen, vaikka taloudessa muuten vaikuttaakin niin kutsuttu noususuhdanne.

Pienten tieteen- ja kulttuurialojen lehdet ovat kautta linjan olleet vaikeuksissa viime vuosina. Talouden reunaehtojen lisäksi näiden lehtien asemaan on vaikuttanut se, että meritoitumisen kannalta ulkomaiset lehdet ovat olleet ja tulevat olemaan suosituimpia.

Olisi kuitenkin toivottavaa, että tutkijat ja kirjoittajat jaksaisivat edelleenkin tuottaa myös suomenkielisiä artikkeleita. Tämä sen vuoksi, että alamme tarvitsee myös kansallista, tutkimukseen perustuvaa vaikuttamista ja toisaalta sen vuoksi, että nk. tietoyhteiskuntaan liittyvä suomenkielinen keskustelu on ollut jopa terminologian tasolla välillä hyvin holtitonta. Alallamme onkin tehty tässä merkittävää työtä. Informaation korvaaminen tieto-alkuisilla sanoilla on tuottanut suomalaiseseen keskusteluun sellaisen suon, josta on kohta jo vaikeaa päästä irti. (Ajatusleikkinä voi itse kukin pohtia

esimerkiksi sitä, mitä siitä olisi seurannut, jos meidän alamme nimi olisi käännetty tietotutkimukseksi.)

Toimituskunnassa on käyty jatkuvaa keskustelua lehden sisällöstä ja lehden funktiosta. Lehti on ja tulee olemaan tieteellinen, mutta sen lisäksi lehteä halutaan kehittää entistä enemmän keskustelemaan suuntaan, koska aikamme ainakin antaa aiheita siihen. Se, miten tässä onnistumme, on meistä – lukijoista ja kirjoittajista kiinni. Peiliä on turha syyttää, jos naama on vino tai jos sitä ei näy ollenkaan.

Kuopiossa 30.5.2000

Jarmo Saarti